

Silvo Devetak

NEMZETI ÁLLAMOK – POLITIKAI PLURALIZMUS – NEMZETI EGYENLŐSÉG – TOVÁBBLÉPÉS

Napjainkban a tudósebernek aktívan és alkotóan kell viszonyulnia az őt körülvevő világhoz, ha nem akar megrekedni a biztonságos, ám minden elméleti és gyakorlati értéket nélkülöző meditatálás és moralizálás vakvágányán. Az általános szellemi elszegényedés körülményei közepette manapság minden eddiginél nagyobb szükségét látjuk, hogy tudással és szakmai módszerekkel kiterjesszük az életterünkül szolgáló világ tanulmányozását és olyan tapasztalati megismeréseket tárjunk az emberek elé továbbgondolás céljából, amelyeket évszázados igazságkutatása során halmozott fel a tudomány.

Csakhogy, mint Jacques Maritain keresztény filozófus is megmondta, volt, „a történelmi örökségben hiába is keresnénk kész recepteket gondjaink megoldására.”¹ Magunknak kell ezeket elkészítenünk, a mai körülményeinkből és feltételeinkből kiindulva. Miközben mi magunk csak kicsiny részei vagyunk a planetáris civilizációnak és kultúrának, tekintet nélkül arra, hogy tudatában vagyunk-e ennek vagy sem. És egyéni meg közösségi magatartásunk is csak akkor nyer értelmet és történelmi súlyt, ha hozzá tudunk járulni valamivel – akár a legparányibb hozadékkal is! – az emberiség e közös kincstárának gyarapításához.

Mihamarabb meg kell szabadulnunk jelenkori valóságunk, s külön közvetlen környezetünk általános szkepticizmusától és irracionalizmusától, fel kell ismernünk újra az értelem és a tudás hatalmát, s ismét meg kell tanulnunk hinni a kiegyensúlyozott és érett magatartás értelmében. Mindez fokozottan érvényes, ha olyan kényes kérdésről van szó, mint a nemzetek közti viszonyok, melyek elválaszthatatlanok a hagyományoktól és az emberi közösségek kulturális modelljeitől, vallási érzületétől, a közegükben érvényes pszichológiai sztereotípiáktól és előítéletektől, politikai elkötelezettségüktől stb.

A jövőbe vezető utat csak akkor sikerülhet földerítenünk, ha világos és tárgyilagos képet alkotunk magunknak életkörülményeinkről, továbbá arról, hogy mi a modern, a jövőbe mutató, és mi az idejétmúlt, a visszahúzó. Nagyan folyik a túlhaladott erkölcsi, politikai és egyéb rendszerek értékeinek rombolása (abba az egyébként jogos kérdésbe most nem bocsátkoznék itt, hogy léteztek-e egyáltalán ilyen rendszerek vagy sem), de ugyanakkor felmerül egy lé-

nyegi kérdés is: fel tudunk-e állítani valami új értékrendet, mielőtt még lerombolnánk a meglevőt, nem szédülünk-e bele a keletkezett űrtől a kishitűség és visszafejlődés (még nagyobb) örvényébe?

A politikai pluralizmusnak épp attól jelentőségteljes a történelmi szerepe, hogy elegendő lehetőséget nyújt az emberi alkotóerő felszabadítására és olyan társadalmi közhangulatot teremt, amelyben egészséges versenyszellem uralkodik. Ebben rejlik az előnye az egyelvű politikai rendszerekkel szemben. A pluralizmus leegyszerűsített értelmezésével azonban nem lépnénk túl az üres szócséplésen és nem nyitnánk utat az oly szükséges előrevivő lelkesedésnek.

Tudományos ismeretek

Identitástudatunk elmélyítésében jelentős segítséget meríthetünk a népekről, a nacionalizmusról és a nemzetek közötti viszonyokról eddig kialakult tudományos ismeretekből. A francia forradalom „megrázó csatakiáltásával” – szabadság, egyenlőség, testvériség – megteremtette az öntudatos nacionalizmust, mely azóta is a legnagyobb egyéni erő a világon.² Elméletileg legalábbis az etnos újabb kori felélesztése, különösen Európában, a szociális és politikai társadalomszervezés alapkövévé nyilvánította a nemzeti kérdést.³

A nemzet és a nemzeti érdekek nevében próbálnak meg mozgósítani minden réteget, még azokat is, amelyek eddig ki voltak zárva a szociális-politikai életből. Ily módon ötvözi a korszerű nacionalizmus egységes etnikai nemzetté (a „törvényerejű” népakarat letéteményesévé) az elitet és a tömegeket. Ugyanakkor kiterjeszti az etnikai közösség létének és tevékenységének értelmét a pusztán kulturális és szociális szféráról a politika és gazdaság felségterületére. Ilyen alapokon jönnek aztán létre az etnos felélesztésének folyamatában a jelenkori etnikai-nemzeti mozgalmak politikai, gazdasági és egyéb programjai.

A nacionalizmus mint ideológiai mozgalom igyekszik uralma alá vonni és táplálni egy-egy társadalmi közösség (csoport) autonómiáját, egységét és azonoságtudatát. E közösség tagjaiból etnikai nemzetet próbál kovácsolni. Köztudott ugyanakkor, hogy az etnikai nemzet különféle módon és különféle feltételek között fejlődhet, s hogy ezek közül a területi állam és politikai közösség megalakítása a leggyakoribb. A népek szuverenitásának elve, az önrendelkezési joguk és kulturális diverzifikációjuk szilárdítja az öntudatát és igazolja a legitimitását azoknak a mozgalmaknak, amelyek az etikai közösség nevében tevékenykednek, ami kétségkívül újdonság az etnos régebbi felélesztési kísérleteihez képest.⁴

Moskowitz véleménye szerint a nemzeti kollektivitás glorifikálása lépett az emberi méltóság helyébe, s az egyéni autonómia kénytelen volt meghátrálni az állam mindenhatósága előtt. Egy eredetileg politikai jellegű, a kormány hatalmának korlátozására és a politikai jogok és személyi szabadságok biztosítására irányuló mozgalomból a nacionalizmus rövid időn belül metafizikus dogmává duzzadt, amely „az emberi önmegvalósulás legfennköltebb eszméinek és a kollektív akarat legmagasabb szintű inkarnációjának” kifejezőjévé lett”.⁵

A nacionalizmus, mely a közelmúlt európai történelmében az „állam-nem-

zet” létrejöttek kovása volt, egyszeriben levedlette liberális köntösét és halatlanul agresszívvá és türelmetlenné lett bárminemű, az övétől eltérő politikai vagy etnikai-népi modellel szemben az „állam–nemzet” keretein belül, amely a legkisebb mértékben is veszélyeztetni látszik exkluzivitását és totális birtoklás-vágyát. E szemszögből nézve a „nemzeti állam” egyike volt a legperfidebb módzatoknak az egyes benne élő nem-uralkodó etnikai szubjektumok egyenlőtlenségének leplezésére.⁶ Erről tanúskodik az egyes franciaországi (aquitánok, bretonok), angliai (walesiek, skótok) és egyéb etnikai csoportok körében tapasztalt nagyfokú asszimiláció is.

A jugoszláv valóság

A nacionalista mozgalmak elburjánzása Jugoszláviában valószínűleg azoknak a folyamatoknak a folytatása, amelyek a XIX. sz. végén és a XX. sz. elején zajlottak le a délszláv népeknél, különösen pedig azon mozgalmaké, amelyeket az internacionalizmus és a szociális forradalom nevében fojtottak el a második világháború végén, illetve próbáltak meg leplezni és elnyomni a legkülönfélébb módon később is, valahányszor életjelet adtak magukról. Annál nagyobb erővel törtek most a felszínre. A politikai helyzet alakulásából ítélve Jugoszlávia lakosságának nagy része úgy véli, hogy a „nemzeti állam” a legmegfelelőbb intézményes kerete a népi, szociális, gazdasági és egyéb érdekeik megvalósításának. Az elképzelés, amely legújabbban a Szerb Tudományos Akadémia memorandumában látott napvilágot, gyorsabban válik valóra, mint gondolni lehetett volna.

Lényegében a nemzeti államok kialakítását célzó elkésett folyamatokról van itt szó, melyek Európában jobbra már a század elején lezárultak. És lehet, hogy éppen ezt a történelmi késést tudjuk majd javunkra fordítani. Alkalmunk nyílik rá tudniillik, hogy a régi jó és rossz európai tapasztalatok ismeretében megtaláljuk a nacionalizmus destruktív természetének ellenszerét és elkerüljük az „állam–nemzet” negatív következményeit.

Mindenekelőtt egyrészt meg kell végleg szabadulnunk a bolsevik állam maradványaitól, másrészt pedig újat kell állnunk a jakobinus állam negatív jellegi kibontakozásának. Mindkét állam eljátszotta a maga történelmi szerepét. Maradványaik helyébe egyre inkább egy ésszerűen szervezett, demokratikus és laikus állam eszméje lép, mely állampolgárainak egyenlőséget szavatol minden tekintetben, továbbá békét meg jólétet, és egyenlő esélyeket az alkotótevékenység kifejtésére; minden egyebet pedig szabad választás tárgyává tesz, akár egyénről, akár politikai, szociális, kulturális és más asszociációkról vagy egyesületekről van szó.⁷

A kultúra, tudomány és oktatás stb. terén foganatosított legutóbbi rendezőintézkedésekből ítélve nálunk ennek pontosan az ellenkezője történik. A „nemzeti állam” (illetve a nevében fellépő elit) magához ragadott minden illetékeséget a nevezett társadalmi tevékenységek tekintetében és úgyszólván az államigazgatás sui generis részévé tette őket. Az óriási pénzeszközökről, amelyeket a gazdaságtól von el e célra, az állami költségvetés logikája szerint dönt,

ahelyett, hogy e célra – legalább az olyan tevékenységek esetében, mint a tudomány és a kultúra – külön parastatális, szakszerűen, felelősségteljesen és demokratikusan igazgatott nyilvános alapokat létesítene.

Nemzeti államok, emberi jogok és kisebbségvédelem

Továbbra is nyitott tehát egy sor gyakorlati kérdés az emberi jogok és a kisebbségvédelem terén, s ezeket mindenképp rendezni kell a „nemzeti államok” új alkotmányaival. Vitathatatlan tény, hogy az etnikai nacionalizmus nem helyettesítheti a politikai demokráciát a népen „belül”. Ez a totalitarizmus új formája volna, melyben az egyént megfosztanák a választás szabadságától és teljesen alávetnék az etnikai csoport, illetve az ennek nevében döntő politikai-kulturális elit „akaratának, diktátumának”.

Nem arról van itt szó, hogy az új alkotmányokba át kell írni a nemzetközi instrumentumok emberjogi elveit és rendelkezéseit, és meg kell tiltani a faji megkülönböztetés minden formáját (volt már példa ilyen összeollózásra), hanem arról, hogy e normák lényegét kell oda beoltani és újakkal kiegészíteni, amelyek összhangban lesznek sajátos feltételeinkkel és szükségleteinkkel.

Az új politikai-, szociális-gazdasági- és tulajdonviszonyok közepette például meg kellene őrizni és tovább kellene fejleszteni az állampolgároknak az (önigazgatási) participációra való jogát a nyilvános alapok irányításában, valamint a gazdasági és szociális kérdésekben való döntéshozatalban, miközben meg kell akadályozni az e joggal való visszaélés lehetőségét, azt, hogy a munkakerülés, a tehetségtelenség, a felelőtlenség és az illetéktelenség védelmének eszközévé válják.

Előbb vagy utóbb felmerül majd annak a kérdése is, hogyan védjük meg az állampolgár szabadságát és egyéniségét a „nemzeti állam” beavatkozásától. Az új alkotmányokban szavatolni kell az állampolgárok és a kisebbségek megfelelő bírósági védelmét, továbbá annak lehetőségét is, hogy nemzetközi bírósági vagy szakmai-politikai intézmények előtt „járják ki igazukat”. Új parlamentáris és parastatális testületeket (emberjogi bizottságok, ombudsmanok stb.) is kell létesíteni, az emberi és kisebbségi jogok védelmével kapcsolatos konkrét eljárások lefolytatására.

A kisebbség tisztelete alapvető politikai elve minden demokratikus társadalomnak. A pártpluralizmus azonban – mint előtte a szocializmus sem –, önmagában még nem szavatolja a kisebbségvédelmet. E téren, sajnos, nem sok tanulnivalónk van Európától, hisz az is csak most tesz rá szégyenlős kísérleteket, hogy megoldást találjon a kisebbségek és regionális kultúrák védelmére (hogy a szomszéd országokban a szlovéniséggel szemben tanúsított barátságtalan magatartásról most ne beszéljek).

Az új rendszer kiépítésében abból kellene kiindulni, hogy a kisebbségeknek joguk van a véleményalkotásra önnön filozófiai, politikai, vallási és más felfogásukkal összhangban. Szabadon kell dönteniük az életüket és fejlődésüket érintő kérdésekben, akár közvetlenül, akár participáció útján a döntéshozatali folyamat minden szintjén annak a „nemzeti államnak” keretén belül, amelyben élnek.

És megfordítva: a tágabb közösség nem kényszerítheti rá többségi döntés alapján a kisebbségre a maga politikai, gazdasági vagy egyéb megoldásait, illetve kulturális szabványait. A kisebbségnek joga van az „állampolgári engedetlenségre” az olyan többségi döntések végrehajtása esetében, amelyek veszélyeztetnék etnikai szubjektivitását, illetve szociális-gazdasági és politikai-szervezési létalapját.⁸

Felelősségteljes feladat előtt állunk tehát: hogyan szavatoljuk az új alkotmányokban a kisebbség védelmét és fejlődését célzó érvényes jogokat és hogyan alakítsunk ki olyan újakat, amelyek méltóképp bizonyítanak, hogy az új társadalom valóban demokratikus? Itt elsősorban a kisebbségek kollektív jogaira gondolok. Ezek közül a legkomplexebb az, amely az önrendelkezést szavatolja, mely magában foglalja egyebek között az irányítás jogát (a különféle területi, funkcionális, perszonális és egyéb autonómia útján is) és az etnikai terület védelmének jogát (a természeti kincsek használatát, az ökológiai egyensúly fenntartását, a lakosság etnikai összetételének megőrzését stb.)

Újra kell rendezni a kisebbségek jogát az öngazgatási szerveződésre az államszövetség egész területén, a nemzetközi együttműködésre való jogát (nem csak az anyaországra értve), és a nem kormányzati jellegű nemzetközi szervezetekbe való bekapcsolódásának jogát. Demokratikus és pluralisztikus alapokra épülő nyelvi és művelődési politikát kell kidolgozni, mely egyenrangúan kezeli a kisebbségi kultúrákat, s nemcsak tömegében, hanem tartalmilag és intézményes szempontból is.¹⁰ Meghatározásra vár még az a kérdés is, hogyan határozzuk meg az új alkotmányokban a „nemzeti állam” viszonyulását a regionális autonómiákhoz (és regionális szubkultúrákhoz), amelynek megvalósulásáról csak a nyilvános alapok kezelésének decentralizációja és a „policentrikus” állampolitika feltételei között beszélhetünk.

Mai többkultúras társadalmunkban tehát a benne élő etnikai szubjektumok egyenjogúsága kapcsán újabb és újabb nyitott kérdésekkel és problémákkal találjuk magunkat szemben, amelyekre képtelenség megoldást találni az elavult elméletek, illetve a társadalmi törvényszerűségekről kialakított sztereotíp elképzelések alapján. Általánosságban elmondhatjuk, hogy korunk többkultúras ipari (és posztindusztriális) társadalmának egyik leglényegesebb gondja az, hogyan őrizze meg szociális mobilitását és gazdasági-technológiai integritását úgy, hogy tiszteletben tartsa közben a területén élő szubjektumok kulturális és nemzeti különbözőségét. Ha sok is még az ismeretlen, az alapigazság kézenfekvő: „egységet”, „szociális békességet” stb. ma már képtelenség egyetlen (vagy néhány) etnikai közösségnek a másikkal (vagy a másokéval) szembeni politikai, gazdasági vagy kulturális hegemoniája révén „kivívni”. Új, korszerűbb megoldásokat kell tehát keresnünk.

Az új államszövetség (konföderáció) humánus küldetése

A „nemzeti államok” új szövetsége (konföderációja) fentebb javasolt szervének vagy szerveinek illetékességi körét és tevékenységének módját megegyezéssel és nem alkotmánnyal kell meghatározni (a konföderáció kifejezést azért

használjuk zárójelben, mert véleményünk szerint itt nem klasszikus konföderációról, hanem valamiféle sajátos államszövetségről van szó). Az adott keretek között abba most nem bocsátkozunk, hogy mit tartalmaz majd a „nemzeti államok” szövetségéről szóló megállapodás és hogyan lehetne az eddigi (jócskán megfizetett) tapasztalataink alapján másként rendezni egymás közti viszonyukat.

Minthogy példaképp többnyire az Európai Gazdasági Közösséget szokták emlegetni, feltételezhetjük, hogy a leendő új államszövetség (konföderáció) bizonyos tekintetben egységesebb lesz a mai Jugoszláviánál. Az Európai Közösségben ugyanis a „nemzeti államok” nem korlátozhatják egyoldalúan a szabad tőke- és munkaerőáramlást, a szabad kereskedelmet, a határok nyitottságát stb.: 1992 után pedig még magasabb szintre lép integráltságuk. Ami a jugoszláv államszövetséget illeti, a lényeges újdonság abban lesz, hogy a közösség alapját a „nemzeti államok” szuverenitása képzí majd, s ezek azon dolgaikat, amelyeknél közös érdekeket fedeznek fel, megállapodással rendezik, a többit pedig szuverén módon, ami azt is jelenti, hogy egymástól akár teljesen eltérően is, a saját szükségleteiknek és feltételeiknek megfelelően.

Az emberi jogok és a kisebbségvédelem tekintetében a tagállamoknak az alapító okmányukban kötelezettséget kell vállalniuk, hogy tiszteletben tartják az emberi és a kisebbségi jogokat, és hogy egymás közti megállapodásokkal fogják rendezni „saját” kisebbségeiknek az anyaországgal való együttműködést az új államszövetség egy vagy több tagállamában (az egységes kulturális térség szellemében). Hasonló módon kell majd rendezni a migráció útján más etnikai közegekbe került dolgozók emberjogi és etnikai jogait is.

E szövegösszefüggésben nyitott kérdésként marad még, hogy milyen lesz majd Kosovo Autonóm Tartomány státusa az új államszövetség (konföderáció) keretein belül. Szakszempontból ez esetben is három *ius congenis* dologból kell kiindulni. Először, a nem albán lakosság teljes védelmének szükségességéből, beleértve az etnikai összetétel védelmét is azon a területen, amelyen él. Másodsor, az albán etnikai közösség önrendelkezésre való jogának tiszteletben tartásából (amelyet azonban nem lehet kiegyenlíteni az elszakadási joggal, mely nemzetközi-jogi szempontból is az egyik legvitatottabb eleme e jognak), és harmadszor abból a feltételezésből, hogy Kosovo SZAT politikai státusának végleges rendezése nem az új államszövetség (konföderáció) dolga, hanem a tagállamok egyikén belüli viszonyok kérdése, amit a tagállamnak olyképpen kell rendeznie, hogy azzal ne veszélyeztesse a többiek érdekét.

Összegezés

A nemzeti érzés talán minden más adottságnál jobban áthatja az ember szellemét és létét. Olyan jelenségről van szó, ahol az anyagi és a szellemi szorosan összefonódik és ahol az irracionálizmus könnyen fölébe kerekedhet az értelemnek. E tekintetben a nemzeti érzés olyan, mint Janus, a kétarcú görög isten. Arca egyik felén a nemzeti tudat, nyelv és kultúra fennkölt kifejezését mutatja, a másikon pedig tüzet és kengőzt okád mindenre, ami más, miáltal csak még

jobban elmélyíti a szakadékot maga és a másik nép értékrendszere között, túlhangsúlyozza a különbözőséget „köztük” és „mi köztünk”, szenvedést okoz, halált és általános pusztulást.

Ezért igyekeznünk kell sarkig tární az ajtót a napjaink nacionalizmusa szülte alkotó erő előtt. Ez ugyanis messze fölébe nő minden létező, embereket összekötő vagy elválasztó hálónak és érdeknek. Hiábavaló lesz azonban minden igyekezetünk, ha nem tudjuk megzabolázni a nacionalizmus pusztító természetét. Először tehát igyekeznünk kell elkerülni azt, amire John Stuart Mill figyelmeztet az 1848-as európai eseményekkel kapcsolatos kommentárjában, ahol azt mondja, hogy a nacionalizmus „közömbössé teszi az embert bármely emberfaj jogai és érdekei iránt, azt az egyet kivéve, amely vele azonos nevet visel és azonos nyelvet beszél.”¹¹

A nacionalizmus ilyen értelmzése olyan elszigeteltségbe taszítana bennünket, amely napjainkban jószerivel elképzelhetetlennek látszik, hisz ellentmond a minden téren bőségesen megnyilvánuló planetáris összekötő folyamatoknak. A magunkba zárkózás, bármely földrajzi irányban történjék, oda vezetne, hogy véglegesen lecövekelnénk a mai, „közép-európai provincia” szinten, azaz „európai” szomszédaink továbbra is csak úgy tartanának bennünket számon, mint kiváló munkaerőforrást, állandó vevőt az elavult technológiájukra, ügyefogyott partnert gyanús profitüzelmeikhez és háttérvásárlóerőt bevásárló-központjaiknak.

Életkörülményeink viszont alapos politikai, szociális, gazdasági és más változásokat sürgetnek és radikális társadalmi átszerveződést. Azzal, hogy az egyik hatalomtartó elit helyébe másik lép, még ha a „nép szuverenitása” nevében teszi is, semmi egyebet nem csinálunk, csak fűjjük tovább a régi nótát, némileg módosított hangszerelésben. Hogy ez valóban így van, mi sem bizonyítja szemléletesebben, mint az a tény, hogy igen gyorsan kialakult egy új szociális réteg, amely valójában a legkevésbé sem érdekelt a gyökeres társadalmi változások tekintetében, s a politikai hatalomra pusztán azért van szüksége, hogy megtarthassa és megszilárdíthassa általa önnön pozícióit a társadalmi vagyoni felosztásban, illetve önnön helyét a társadalom szociális ranglétráján.

Mindezt tekintetbe véve leszögezhetjük, hogy társadalmunk megváltoztatása korántsem mutatkozik könnyű feladatnak. Egy sor gazdasági, szociális, politikai és egyéb tényező összehangolt tevékenységére lesz szükség. Előtte azonban nem árt tudatosítani, hogy az azért túl szép lenne, ha csak úgy kritikátlanul lemásolhatnánk a fejlett világ egészen más anyagi és szubjektív körülmények közt született megoldásait. Ellenkezőleg, minél hamarabb meg kell szabadulnunk mitologizált Európa-képünktől!

A magunk környezetében hasznosítanunk kell annak minden bevált és humanus vívmányait, ugyanakkor elvetnünk mindent, amit maga az európai tudomány idejétmúltnak, embertelennek nyilvánított, s mint ilyet koloncnak tekint az európai s ezzel együtt a planetáris civilizáció fejlődése szemponyából. Minél hamarabb hozzá kellene látnunk kóros mazochizmusunk és öngyalázásunk gyógyításához. Csak ezután kezdhethetjük el ismét tisztelni és becsülni önmagunkat, kezdhethetünk el bízni saját adottságainkban és lehetőségeinkben, csak

ezután tudjuk magunkból kicsiholni a megújuláshoz és a továbblépéshez oly elengedhetetlen erkölcsi erőt.

Szilágyi Károly fordítása

Jegyzetek

- ¹ Jacques Maritain: Confession de foi (1941), V: Notes et Documents, n. 27 (1982), 3. lap
- ² M. Moskowitz: The Politics and Dynamics of Human Rights. Ocean Publications, Inc. Dobbs Ferry, New York, 2. lap
- ³ A. Smith: The Ethnic Revival in the Modern World. Cambridge University Press, Cambridge, London, New York, 1981
- ⁴ A. Smith, idézett mű, 18. lap
- ⁵ M. Moskowitz, idézett mű, 2., 3. lap
- ⁶ Silvo Devetak: Manjine, ljudska prava, demokratija. NIŠRO Oslobođenje, Sarajevo (1989), 21. lap
- ⁷ Erről bővebben: S. Devetak: Nove tendencije u međunarodnoj zaštiti ljudskih i etničkih prava manjina. Sveske, Sarajevo, 1989. 26-27. és 39-40. lap
- ⁸ S. devetak, uo. 40. lap
- ⁹ A kisebbségvédelem újabb törekvéseiről bővebben: S. Devetak: Manjine, ljudska prava, demokratija, idézett mű, 189-269. lap
- ¹⁰ Erről bővebben: S. Devetak: Ethnic Policies in Multicultural Societies. Revija za narodnosna vprašanja – Journal of Ethnic Studies, Ljubljana, 1989., 22. szám, 9-13. lap
- ¹¹ John Stuart Mill: Vindications of the French Revolution of February 1848. Disertations and Discusions Political, Philosophical and Historical, III. Boston, W. V. Spencer, 1868., 382. lap

Rezime

Nacionalne države – politički pluralizam – jednakost narodnosti – razvoj...

Nacionalno osećanje prožima ljudski duh i postojanje možda jače od svih ostalih čuvstava. Radi se o takvoj pojavi, gde su materija i duh tesno povezani i gde iracionalizam lako nadvladava razum. Moramo učiniti sve da izbegnemo to na šta Džon Stjuart Mil upozorava u svom komentaru vezanim za evropske događaje 1848., gde kaže da nacionalizam čini čoveka indiferentnim prema pravima i interesima bilo koje ljudske rase izuzev one koja ima isto ime i govori istim jezikom.

Takvo shvatanje nacionalizma bi nas gurnulo u takvu izolaciju kakva se danas čini gotovo nezamislivom, pošto je u suprotnosti sa procesima planetarnog povezivanja koje se raznovrsno ispoljava na svim poljima. Zatvaranje u sebe bi dovelo do toga da bismo se „zabetonirali“ na današnjem „srednje-evropskom provincijskom“ nivou, tj. naši „evropski“ susedi bi nas i dalje smatrali odličnim izvorom radne snage, stalnim kupcem njihove zastarele tehnologije, nespretnim partnerom u njihovom sumnjivom profitnom mešetarenju i drugorazrednim kupcem za njihove šoping-centre.

Međutim, naši životni uslovi vaze za temeljnim političkim, socijalnim, ekonomskim i drugim promenama i radikalnom društvenom reorganizacijom. Ako na mesto vladajuće elite stupi neka druga, čak i ako to čini u ime „suvereniteta naroda“, time smo postigli jedino to da se i dalje peva ista pesma samo u donekle izmenjenoj instrumentaciji.

Menjanje našeg društva nije nimalo lak zadatak, jer će biti potrebno usaglašeno delovanje čitavog niza ekonomskih, socijalnih, političkih i drugih činilaca. Međutim, to znači da treba što pre da se oslobodimo naše predstave o mitologiziranoj Evropi, primenivši sve vredne i humane tekovine, ali odbacivši sve što je sama evropska nauka proglasila zastarelim, nehumanim i kao takvo, balastom sa aspekta razvoja evropske, a istovremeno i planetarne civilizacije.

Summary

National States – Political Pluralism – Equality of Minorities – Development

Human spirit and existence are possessed by national feeling probably more than by any other mental power. It is about such a phenomenon where material and spirit are closely interwoven and where reason may be easily overruled by irrationality. We have to try to avoid the danger about what John Stuart Mill warns us in his commentary on the European events of 1848, where he says that nationalism makes us insensible of the rights and interests of any human race except that one which has the same name and speaks the same language.

Interpretation of nationalism of this kind would push us in such a seclusion which seems to be practically unthinkable nowadays, for it is inconsistent with the integrating planetary processes, appearing in various forms in all the fields. Withdrawing into ourself would lead us to a definitive „embedment“ on the present level of a „province of Middle Europe“, i.e. our „European“ neighbours would continue to treat us as excellent resources of labour force, standing customer for their outdated technologies, clumsy partner for their suspicious profit-yielding jobbing and second-class buying power for their shopping centres.

However, our conditions of life urge for thorough-going political, social, economic and other changes and radical social reorganization. Replacing one ruling élite with another one, even if it is done in the name of „peoplés sovereignty“, we only continue to sing the same song in somewhat modified instrumentation.

The transformation of our society does not absolutely prove to be an easy task. Co-ordinated activities of whole series of economic, social, political and other factors will be necessary. To this, however, we have to free ourself from the mythologized Europe-image as soon as possible. We have to exploit its well proved and human achievements but, simultaneously, we must reject everything, being declared outdated and inhuman by European science itself, which treats it as a burden from the point of view of development of the European and, at the same time, planetary civilization.